

Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi
Aralık 2021
Yıl 11, Sayı 2, ss.05-25.

Journal of Individual & Society
December 2021
Year 11, Issue 2, pp.05-25.

DOI: <https://doi.org/10.20493/birtop.988320>

Makale Türü: Araştırma makalesi

Article Type: Research article

Geliş Tarihi: 29.08.2021

Submitted: 29.08.2021

Kabul Tarihi: 31.10.2021

Accepted: 31.10.2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

TEKİN, F. (2021). İnsani Güvenlik Misyonu Türk Dış Politikasının Yumuşak Gücü Olabilir mi?, Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (2), 05-25.

İNSANİ GÜVENLİK MİSYONU TÜRK DIŞ POLİTİKASININ YUMUŞAK GÜCÜ OLABİLİR Mİ?

COULD THE HUMAN SECURITY MISSION BE THE SOFT POWER OF TURKISH FOREIGN POLICY?

Fatih TEKİN

Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Kamu Yönetimi Bölümü

Res. Asst., Inonu University, Faculty of Economics and Administrative Sciences,
Political Science and Public Administration

E-posta: fatihtekin@inonu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2227-0784>

Öz

Yumuşak güç, diğerlerinin tercihlerini şekillendirebilme yetisine dayanmaktadır. Yumuşak gücün kaynakları ise bir ülkenin iç ve dış siyasetinde bağlı olduğu değerlerden, dış politikadaki uygulamalarından ve kültüründen oluşmaktadır. Türkiye yer aldığı bölgede meydana gelen sınır aşan sorunlardan doğrudan ya da dolaylı olarak en çok etkilenen ülkelerden biridir. Bu sorunlarla başa çıkmak için büyük çabalar sarf eden Türkiye'nin uluslararası imajı ise istenilenin çok altında bir noktadadır. Bu çalışma Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulaması için başarılı olabilecek bir çerçeve yaklaşım önermektedir. Bu makalede Türkiye'nin insani güvenlik konusunu bir

dış politika enstrümanı olarak kullanmasının hem ulusal güvenliğine ve imajına hem de uluslararası barışa sunacağı katkılar tartışılmaktadır. İnsani güvenliği bir dış politika misyonu olarak kullanan Kanada ve Japonya örneklerinden hareketle Türkiye'nin sahip olduğu potansiyel kaynaklarını yumuşak güce dönüştürebileceği iddiası savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, İnsani Güvenlik, Kamu Diplomasisi, Rol Teorisi, Türk Dış Politikası

Abstract

Soft power is based on the ability to shape the preferences of others. The sources of soft power consist of the values that a country adheres to in its domestic and foreign policy, its practices in foreign policy and its culture. Turkey is one of the countries most directly or indirectly affected by the transboundary problems that occur in the region where it is located. The international image of Turkey, which makes great efforts to cope with these problems, is far below what is desired. This study proposes a framework approach that can be successful for Turkey's public diplomacy practice. This human security issue of Turkey is discussed in relation to a foreign policy, with the links it will offer to both national security and international peace. Based on the examples of Canada and Japan, which use human security as a foreign policy mission, it is argued that Turkey can transform its potential resources into soft power.

Keywords: Soft Power, Human Security, Public Diplomacy, Role Theory, Turkish Foreign Policy

Giriş

Dış politika, uluslararası ilişkilerde bağımsız devletlerin ve özerk aktörlerin dış ile sürdürdükleri resmi ilişkiler bütünü olarak tanımlanabilir. Realist paradigma, dış politika analizinde ağırlıklı olarak güce atıf yapmaktadır. Bu güç; maddi unsurlar, etki aracı ve yumuşak güç olmak üzere üç yönüyle ele alınabilir (Sönmezoğlu ve Bayır, 2014, s.5-6).

Uluslararası ilişkilerde en önemli konulardan biri güç olgusudur. Pek çok düşünürün güçten anladığı şey askeri güç ve kapasite olmuştur.

Realizmin felsefi kökenlerine katkıda bulunan Tukidides, Peloponnesos Savaşları isimli kitabında (Thukidides, 2010), güçlülerin istediklerini yapmaya muktedir olduğunu zayıfların ise buna katlanmak zorunda olduğunu belirtmektedir. Ancak uluslararası hukukun, normların ve değerlerin gelişmesiyle birlikte uluslararası politikada realistlerin anladığı şekilde gücün çok şey olduğu ancak her şey olmadığı iddia edilmeye başlanmıştır.

Uluslararası imaj veya uluslararası itibar devletlerin birbirine karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olduğu bir ortamda çok önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde güç kaynaklarının dağılımı, farklı konulara göre büyük ölçüde değişiklik gösterir. Küresel siyaset, hem dikey hem de yatay oynanarak kazanılabilecek üç boyutlu bir satranç oyunu haline gelmiştir. Bu üç boyutlu satranç tahtasının birinci boyutunda klasik askeri konular bulunmaktadır. İkinci satranç tahtasında devletlerarası ekonomik konular bulunmaktadır. Üçüncü tahtada ise sınır ötesi konular bulunmaktadır (Nye, 2017, s.23).

Günümüzde uluslararası politika bütün bu alanlarda çok kutuplu bir sisteme doğru evirilmektedir. Dolayısıyla Türk Dış Politikası yalnızca askeri güç ve kapasiteye angaje olmamalıdır. Bununla birlikte kamu diplomasisi uygulamaları da etkin bir şekilde yürütülmeli ve Türkiye uluslararası alanda akıllı güç politikasını etkin bir şekilde uygulayabilmelidir. Elbette Türkiye'nin çeşitli kamu diplomasisi politikaları bulunmaktadır ancak bu yeterli düzeyde değildir. Zira Türkiye'nin uluslararası imajı özellikle Batı ülkelerinde yaşayan toplumlar nezdinde çok da olumlu bir noktada değildir.

Vizyoner bir politika izlenmesi için geleceği anlamaya, kavramaya, tasarlamaya ihtiyaç vardır. Vizyon, varılacak hedefe nasıl gidileceğini açıklayan yoldur (Karaman, 2005, s.17). Türk Dış Politikası'nda özellikle paradigma eksikliği yaşanan bu süreçte bir vizyona gereksinim duyulmaktadır.

Türk Dış Politikası, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıllarda defansif realizme ve sağduyulu pasifizme odaklı bir niteliğe sahiptir. Bu dönemdeki ilkeleri statükoculuk ve batılılaşmadır. İnönü Dönemi Dış

Politikası (1938-1950), ilk dönemlerinde İkinci Dünya Savaşı'nın zararlarından Türkiye'yi korumak adına aktif tarafsızlık politikasına sahiptir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise çeşitli sebeplerle batıcılık politikası sürdürülmüştür. Özellikle Demokrat Parti Dönemi ile başlayan uzun bir dönem boyunca dış politikada Batıya entegrasyon ve NATO'nun çevreleme stratejisine uygun politikalar hakimdir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Türk Dış Politikası'nın paradigma eksikliği başlamış ve AKP'nin birinci döneminde yeniden idealizme dönüş yaşanmıştır. Bu dönemde dinamik ve vizyoner bir dış politika izlenmeye çalışılmıştır. Özellikle bu döneme damgasını vuran stratejik derinlik paradigması ise artık terk edilmiştir (Birdişi, 2016, s.85-225).

Günümüzde paradigma eksikliği yaşayan Türk Dış Politikası, bir misyondan ve bir vizyondan uzak bir durumdadır. Ayrıca Türk Dış Politikası'nın ana tezleri olan; Sözde Ermeni Soykırımı, Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Adalar Sorunu, Kürt Sorunu ve Yurt Dışı Türkler Sorunu gibi konularda uluslararası alanda ayakları yere basan politikalar izlenilememektedir. Bu politika yetersizliğinde eksen kayması olarak tarif edilen Batıcılık ilkesinden uzaklaşmanın etkisi elbette bulunmaktadır. Ancak uluslararası sistemin çok kutupluluğa evirildiği bir süreçte Batıcılık ilkesinden uzaklaşmak her ne kadar hatalı görünse de temel problemi teşkil etmemektedir. Çünkü Türkiye'nin jeopolitik konumu ve buna bağlı tehdit algılarına sahip olması gayet doğaldır.

Bu çalışmada Türk Dış Politikası'nı krize sürükleyen ana faktörün, Türkiye'nin normlara bağlı bir diplomasi izleyememesinden kaynaklandığı ve bu eksikliğin Türkiye'nin uluslararası itibarını zedelediği hipotezi savunulmaktadır. Türkiye'nin uluslararası alanda kaybettiği itibarını yeniden kazanması noktasında geleneksel diplomasiyi ve kamu diplomasisini öncelmesi önemli bir koşuldur. Bu itibarın kazanılması hususunda diplomatik müzakereler, diplomatik konferanslar, diplomatik zirveler ve arabuluculuk gibi geleneksel diplomaside yeniden inşa sürecine girilmesinin yanı sıra sınır ötesi sorunlarla ve küresel meselelerle ilgilenen bir kamu diplomasisi uygulamasını da hayata geçirmek zaruridir.

Vizyoner bir politika izlenilmesi için Türk Dış Politikası'nın bir misyona sahip olması elzemdir. Bu çalışmada bu misyonun İnsani Güvenlik (Human Security) ve İnsani Diplomasi (Humanitarian Diplomacy) olması gerektiği savunulmaktadır. Çünkü sınır aşan göç ve sınır aşan suçlardan doğrudan ya da dolaylı olarak en çok etkilenen ülkelerden biri olan Türkiye Cumhuriyeti'nin bu sorunların çözümünde kilit bir role sahip olması kendi ulusal güvenliğini sağlama noktasında önemli olduğu gibi uluslararası imajına da katkılar sunacaktır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup tarihsel ve betimsel analiz tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırma, Türkiye'nin statik yumuşak güç kaynaklarının etkili bir kamu diplomasisi aracılığıyla yumuşak güce nasıl dönüştürebileceğine odaklanmaktadır. Kanada ve Japonya'nın benzer misyonları nasıl benimsediğine ve bunun Türk Dış Politikası için nasıl bir örnek teşkil edebileceğine değinilmiştir.

Yumuşak Güç

Realizm, dış politikayı güç ve ulusal çıkar üzerinden ele almaktadır. Bu yaklaşıma göre dış politika, uluslararası sistemdeki temel aktör olan devletler tarafından yürütülmektedir. Realistlere göre; devletler, amaçları doğrultusunda rasyonel şekilde hareket eden aktörlerdir. Bu noktada realistler devletlerin birincil dış politika amacının mevcut güçlerini artırmak ve güvenliklerini sağlamak olduğu görüşünde fikir birliğine sahiptir (Sönmezoğlu ve Bayır, 2014, s.6). Ancak güç yalnızca genelde realist teorinin ele aldığı gibi materyal kapasite üzerinden tanımlanmamaktadır. Genellikle liberal teoriler gücü bir devletin diğerlerinin davranışlarını değiştirebilme yetisi üzerinden ele almaktadır. Genellikle sosyal inşacı yaklaşım ve eleştirel kuramcılar ise gücün fikirler, normlar ve söylemler yoluyla anlaşılması gerektiğini belirtmektedir (Kadercan, 2017, s.324).

Realistlerin ele aldığı şekliyle güç, birinin istediği neticeleri elde edebilmek için materyal kapasiteye sahip olma şeklinde düşünüldüğünde veya liberallerin ele aldığı şekliyle bir amaca ulaşmak için diğerlerinin davranışlarını etkileme becerisi olarak görüldüğünde; başkalarının

davranışlarını etkilemenin pek çok yolu bulunduğu göz önüne alınmalıdır. Bu noktada başkalarının davranışlarını etkilemede tehdit ederek zorlama, karşılığı ödenerek teşvik etme ve cezabetme yoluyla diğerlerinin politikalarını kendi istediği doğrultuya yöneltmek gibi yöntemler bulunmaktadır (Nye, 2017, s.20).

Gücün dış politikada nasıl anlaşıldığı ile ilgili olarak realist yaklaşım, öncelikle gücün temel unsurları olan maddi unsurları yani askeri ve ekonomik kapasite ve imkânları esas almaktadır. Bu anlayışa göre güç, maddi kapasite ile özdeşleştirilir. Ancak sahip olunan güç kadar eldeki gücü harekete geçirebilme imkân ve potansiyeli de çok önemlidir. Bu noktada bir ülkenin uluslararası itibarı, siyasi liderleri, ulusal karakteri gibi maddi olmayan güç unsurları da devreye girmektedir (Sönmezoğlu ve Bayır, 2014, s.9-10).

Yumuşak güç, bir devletin istediklerini zorlama yoluyla veya karşılığını ödeme yoluyla elde etmek yerine cazibe yoluyla elde etme yetisidir. Yumuşak güç, bir ülkenin siyasi ideallerinin, politikalarının ve kültürel öğelerinin cazibesinden doğar. Bir ülkenin politikaları diğerlerine meşru görüldüğü zaman yumuşak güç artar. Bir devlet diğerlerini kendi ideallerine ve politikalarına hayran bıraktığında; diğer devletlerin davranışları yumuşak güce sahip olan devletin istediği yönde hareket edeceği için istediği davranışları bir zorlama ya da ödüllendirmeye gereksinim duymadan sağlayabilir (Nye, 2017, s.12-13).

Sert güç, teşvik veya tehdide dayanır. Yumuşak güç ise diğerlerinin tercihlerini şekillendirme becerisine dayanmaktadır. Politikacılar cazibeden kaynaklanan gücün uzun zamandır farkındadırlar. Eğer bir devlet diğerlerinin davranışlarını istediği yönde diğer devletlerin kendi tercihleriyle hareket ettirmeyi başarırsa havuç ve sopa yöntemini kullanmasına gerek kalmamaktadır (Nye, 2017, s.25).

Soğuk Savaş sonrası süreçte, sert güç önemini korumakla birlikte, askeri güç kullanmaya gerek bırakmayan yumuşak gücün de önemi giderek artmaktadır. Geleneksel yaklaşıma göre ikincil politika konuları olarak değerlendirilen göç, enerji ve çevre gibi konular küresel siyaset

gündeminde daha fazla kendine yer bulmaya başlamıştır (Sönmezoğlu ve Bayır, 2014, s.10).

Bu çalışmada bölgesinde ortaya çıkan sorunlardan dolayı ya da doğrudan etkilenen Türkiye'nin yumuşak gücünü artırması halinde hem ulusal güvenliğine katkı sağlayabileceği hem de bu sorunlarla baş ederken uluslararası itibarını artırabileceği savunulmaktadır. Örneğin Suriye Krizi'nin ortaya çıktığı günden 2020 yılına kadar Kanada 40 bin Suriyeli mülteci kabul etmiştir. Ancak dış politikasında insani güvenliği bir misyon olarak kabul eden ve bu normatif politikalarıyla uluslararası alanda büyük sempati toplayan Kanada'ya karşın sayıları 4 milyonu aşan Suriyeli sığınmacılara milyarlarca dolar harcayan Türkiye'nin uluslararası alandaki imajı çok daha olumsuz bir seviyededir. Dolayısıyla Türkiye'nin dış politikada yumuşak gücünü artırması için bölgesindeki krizlerde üstlendiği sorumlulukları uluslararası topluma daha iyi tanıtabilmesi gerekmektedir. Bu sebeple yumuşak gücü artırabilmenin en önemli yollarından biri etkili bir kamu diplomasisi politikasına sahip olmaktır.

Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi, bir devletin, ulusunun sahip olduğu fikirlerini, ideallerini, kurumlarını ve kültürünü ayrıca ulusal hedeflerini ve mevcut politikalarını diğer uluslara anlatma amacı olan yabancı halklarla iletişim kurma süreci olarak tarif edilebilir. Geleneksel diplomasi, genelde devletlerin resmi organlarının etkileşimi yoluyla uluslararası ilişkileri yürütmeyi içermektedir. Geleneksel diplomasi genelde gizlilik ve mahremiyet gerektiren bir süreçtir. Elbette burada kastedilen mahremiyet gizli anlaşma ve sözleşmeler anlamında olmayıp, bir anlaşmaya varmak için gizli bir süreç olması gerekebileceği anlamındadır. Geleneksel diplomasi aksine kamu diplomasisi doğası gereği açık bir süreçtir (Tuch, 1990, s.3-4).

Bir diğer ifadeyle kamu diplomasisi, ulusal ve uluslararası kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi faaliyetlerinin tümüdür. Kamu diplomasisi, karşılıklı etkileşim süreci olduğu için ve ikna

etmeye dayalı olduğu için tek taraflı gerçekleştirilen propaganda faaliyetlerinden farklıdır. Dolayısıyla müzakereci, çok taraflı ve yatay bir ilişki bulunmaktadır. Zaten tek taraflı ve hiyerarşik bir ilişki yürütülüyorsa başarılı bir kamu diplomasisi yoktur. Kamu diplomasisi faaliyetlerinde dış işleri bakanlığı gibi devletin resmi kurumlarının yanı sıra düşünce kuruluşları, medya, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, sanatçılar, iş adamları girişimleri gibi çeşitli aktörler de sürece dâhil olmaktadır (Çolakoğlu, 2017, s.385-386).

Kamu diplomasisinin amacı bir devletin hedef ülkenin vatandaşlarının fikirlerini etkileyerek o ülkenin politikalarını kendi lehine çevirmektir (Potter, 2002, s.3). Hedef ülke vatandaşlarına doğrudan mesaj iletme yönü olan kamu diplomasisi, yumuşak gücün bir parçasıdır (Rugh, 2004, s.1).

Küreselleşme çağında devletlerin her geçen gün daha çok birbirine bağımlı hale geldiği ve ulusal sorunların hızlı bir şekilde uluslararası sorunlar haline dönüşmeye başladığı kabul görmektedir. Örneğin insan hakları ihlalleri, organize suç ile ilgili konular ve çevresel tehditler gibi birçok konu günümüzde uluslararası düzeyde ele alınan konulardır (Riordan, 2003, s.3).

Sınır aşan sorunlarla ilgili bir dış politika misyonu, etkili bir kamu diplomasisi aracılığıyla yumuşak güce hizmet edebilir. Bu sorunların çözümünde hem geleneksel diplomasi aracaları kullanılabilir gibi devlet ya da özel teşebbüsler yoluyla oluşturulan kurumlar ve akademik enstitüler de kullanılabilir. Türkiye'nin yumuşak gücünü artırabilmesi için hem diplomatik kurumları ve araçları kullanması hem de kamu diplomasisi kurum ve araçlarını kullanması gerekmektedir. Bu bağlamda TİKA, Kızılay, Yunus Emre Enstitüsü, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı gibi kurumların sayısı ve faaliyetleri artırılmalıdır. Ayrıca sınır aşan sorunlarla ilgili güvenliğin referans nesnesi olarak insanı merkeze alan akademik enstitüler oluşturulmalıdır. Bu çalışmada Türkiye'nin uluslararası alanda yumuşak gücünü artırabilmesi için uygulaması gereken kamu diplomasisi politikasının "insani güvenlik taraftarı" ve "barışa

proaktif katkı sunan” bir ülke misyonuyla sağlanabileceği savunulmaktadır. Çünkü gerek kültürel değerlerinde insan hayatını merkeze alan bir topluma sahip olması gerekse de bölgesinde yaşanan insani krizlerde sorumluluk üstlenen bir ülke olması hasebiyle Türk Dış Politikası için insani güvenlik önemli bir misyon oluşturabilir.

İnsani Güvenlik

Soğuk Savaş döneminde devletlerin birincil hedefleri askeri güç ve kapasite üzerinden şekillendiği için uluslararası alanda geleneksel güvenlik yaklaşımı çerçevesindeki tehditlere odaklanılmıştı (Marchesin, 2003, s.421-423).

Soğuk Savaş'ın dayattığı askeri ve nükleer takıntılar, güvenlik kavramının ağırlıklı olarak askeri tehditler üzerinden ele alınmasına ve güvenlik çalışmalarının yoğun bir şekilde daralmasına yol açıyordu. Bu dönemde güvenlik çalışmalarında devlet merkezli bir yaklaşım hâkimdi. Bu duruma ilk tepkiler 1970’li yıllarda ve 1980’li yıllarda ekonomik ve çevresel konuların önem kazanmasıyla yükselişe geçti. 1990’lı yıllarda da kimlik sorunları ve ulus-ötesi suçlarla ilgili konuların yoğunlaşmasıyla devlet merkezli yaklaşım sorgulanmaya başlandı. Böylece güvenlik çalışmalarının askeri güç ve tehditler üzerinden ele alınmasına yönelik itirazlar güçlenmeye başladı (Buzan vd., 1998, s.2).

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren güvenlik tehditleri; etnik çatışmalar, iç savaşlar, bölgesel ve ulusal krizler, ekonomik krizler, aşırı nüfus artışı, çevresel tehditler, terör sorunları, salgın hastalıkların artması, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, finans dolandırıcılığı, devletlerin vatandaşlarına yönelik uyguladıkları şiddet türleri ve siyasi baskılar gibi geniş bir yelpazeye yayıldı (Booth, 2003, s.59). Güvenlik çalışmalarına hâkim olan devlet merkezli anlatının dışında alternatif yaklaşımlar güç kazanmaya başladı.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle uluslararası politikadaki gündemler değişmesi Uluslararası İlişkiler disiplininde de yapısal ve ilişkisel açıdan mühim değişimlere sebep olmuştur. Uluslararası güvenlik alanında

müphem noktaların artması ve tehdit algılamalarının çeşitlenmesi yeni tartışma alanları üzerindeki çalışmaların artmasına sebep olmuştur. Devletlerarası politikada ortaya çıkan değişimler genellikle ilişkili yaklaşımlara da yansımıştır. Bu bağlamda, güvenlik kavramının tanımı, muhtevası, referans nesnesi yeniden ele alınmaya ve tanımlanmaya başlanmıştır. Uluslararası ilişkilerin klasik kuramlarının güvenlik alanına ilişkin yaklaşımlarına ek olarak, 1990'larda hızla gelişen eleştirel yaklaşımlar ve açıklamalar ulusal güvenlik ve uluslararası güvenlik alanındaki mevcut anlayışları köklü bir değişime uğratmayı amaçlamaktadır (Bakan, 2007, s.35). Böylece güvenlik çalışmaları literatüründe güvenlik kavramının genişlediği ve derinleştiği tartışılmaya başlanmıştır. Güvenliğin genişlemesinden kastedilen tehditlerin kaynağındaki değişime ilişkin konulardır ve güvenliğin derinleşmesinden kastedilen ise referans nesnesinin yani neyin ve kimin güvenliğinin sağlanması gerektiği ile ilgili konulardır (Krause ve Williams, 1996, s.229-239).

İnsani güvenlik kavramı, güvenliğin referans nesnesi olarak bireyleri merkeze alan ve bu nedenle devlet merkezli güvenlik kavramına meydan okuyan bir kavramdır. Devletlerin ve hükümetlerin güvenliğinden ziyade insanların güvenliğini ön plana alan bu yaklaşımın kökenleri Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1994 yılında hazırlanan BM İnsani Kalkınma Raporu'na kadar götürülebilir. Bu raporda BM, insani güvenliğin kapsamını ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, çevresel güvenlik, kişisel güvenlik, toplumsal güvenlik ve siyasi güvenlik olmak üzere yedi alanı içerecek şekilde tanımlamıştır (Acharya, 2021, s.700-702).

Geleneksel güvenlik yaklaşımı, tehditleri dış çevre olarak kabul ettiği için bireylerin değil devletlerin güvenliğine odaklanmaktadır. Geleneksel güvenlik yaklaşımına göre bir devlet güvende olursa doğal olarak içerisinde yaşayan bireyler de güvendedir. Bu yaklaşım insan odaklı güvenlik yaklaşımı tarafından eleştirilmektedir. Çünkü İnsani güvenlik yaklaşımına göre insanların yaşadığı güvensizliklerin çoğu dış devletlerden değil bizzat içerisinde yaşadığı devletten kaynaklanmaktadır. Bu sebeple insani güvenlik yaklaşımı, geleneksel güvenlik anlayışı

gibi insanların güvenliğinin dolaylı yoldan sağlanmasını değil, insanların ve toplumların güvenliğinin birincil plana alınmasını savunur (Tigerstrom, 2007, s.182).

İnsani Güvenlik Konusunda Merkezileşme

İnsani güvenlik konusundaki merkezileşme ve kurumsallaşma çabaları, insani güvenlik kavramının uygulanabilirliğinin sınırlarını kavrama noktasında önemli katkılar sunmuştur. Soğuk Savaş sonrasında önem kazanan insan merkezli güvenlik anlayışı, yalnızca Birleşmiş Milletler'in çalışmalarıyla değil çeşitli devletlerin ve organizasyonların da gayretleriyle popüler hale gelmeye başlamıştır (Ovalı, 2006, s.22). Enstitüler ve düşünce kuruluşları, sahip oldukları kimlikleriyle ve kurumsal yapılarıyla güvenlik çalışmalarının gelişmesi ve kurumsallaşmasına önemli katkılar sağlamıştır (Buzan ve Hansen, 2009, s.62).

İnsani güvenlik kavramının en çok benimsendiği ülkeler Kanada ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerdir (Karabulut, 2015, s.142). İnsani güvenlik kavramının uygulanabilirliği konusunda çeşitli uluslararası organizasyonlar ve düşünce kuruluşlarının yanı sıra bazı devletler de öne çıkmaktadır. Dış politika vizyon ve programlarını, insan merkezli bir güvenlik anlayışı üzerinden kurgulayan Kanada ve Japonya, insani güvenlik konsepti çerçevesinde bir güvenlik anlayışının pratiğe geçirilmesine önemli katkılar sunmuştur. Ayrıca bu ülkelerde, bir devlet politikası olarak insani güvenlik konusuna odaklanması, insani güvenlik konusundaki akademik çalışmaların yoğunlaşmasının önünü açmıştır.

Kanada, 1993 yılında liberallerin yönetime gelmesiyle dış politikada bir gündem değişikliğine gideceğinin sinyallerini vermiştir. İstikrarlı ulusal ekonomiler ve uluslararası ticaretin dünya barışına önemli katkılar sunacağını savunan liberaller, dış politikalarını bu ilkeler üzerinden biçimlendirmeye çalıştılar. (Ovalı, 2006, s.22) Kanada Dışişleri ve Uluslararası Ticaret Departmanı (DFAIT) bünyesinde, 1995 yılında sınıır ötesi sorunlara odaklanan bir Küresel Sorunlar Bürosu oluşturulmuştur (Small, 2001, s.76).

Kanada'da 1996-2000 yılları arasında Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Lloyd Axworthy, güvenlik kavramının yeniden kavramlaştırılmasını sağlamaya çalışırken, odak noktasını devletlerin güvenliğinden insanların güvenliğine kaydırmaya yöneldi ve Kanada dış politikasında, insanı merkeze alan bir gündem uygulamaya çalıştı (Hataley ve Nossal, 2004, s.6). Axworthy, göreve geldiği 1996 yılında BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada Soğuk Savaş sonrasında güvenliğin yalnızca devletlerin güvende olmasına indirgenemeyeceğini belirtmiş ve insani güvenliğe vurgu yapmıştır (Fukushima, 2004, s.17).

Kanada'nın insani güvenlik kavramı etrafındaki politika gündemini, insan haklarına ve insan hayatına yönelik yaygın tehditler oluşturur. Bu doğrultuda sivillerin korunması, çatışmaların önlenmesi, iç savaş, kamu güvenliği, yönetim ve barış destek operasyonlarına odaklanılmaktadır (Alkire, 2003, s.21). Kanada yönetimi, insanların güvenliğini, ulusal ve uluslararası güvenliğin bir ön koşulu olarak kabul eder. Kanada yönetimi, insan odaklı güvenlik politikasının içeriğini, uluslararası normları geliştirmek ve bu normların uygulanmasını sağlamak şeklinde belirlemektedir (Ovalı, 2006, s.24).

İnsani Güvenlik konsepti çerçevesinde diğer ülkelerle bir işbirliği oluşturmaya çalışan Kanada, İnsani Güvenlik Ağı'nın (Human Security Network) kurulmasına öncülük etmiştir. Ayrıca, dönemin Kanada Dış İşleri Bakanı Lloyd Axworthy, 1998 yılında Norveç Dış İşleri Bakanı Knut Vollebaek ile Lysøen Deklarasyonu olarak isimlendirilen belgeyi imzalayarak insani güvenlik konsepti çerçevesinde politika geliştirme çalışmalarına uluslararası bir boyut kazandırmıştır (Ovalı, 2006, s.24).

Kanada, insani güvenlik kavramını doğrudan şiddet içeren tehditler ekseninde ele almaktadır. Bu durum ülke dış politikasına askeri operasyonlara ve askeri müdahalelere dâhil olma şeklinde yansımıştır. Kanada yönetimi insani müdahale ve barış operasyonlarına dâhil olarak insan odaklı güvenlik stratejilerinin uygulanmasına yardımcı olmaya çalışmaktadır (Delvoie, 2001, s.36-37; Ovalı, 2006, s.25). Kanada yönetimi, bu bağlamda hafif silahlar ve kara mayınlarının insan yaşamı üzerindeki etkisinin nükleer silahlardan daha çok olduğunu sürekli olarak

vurgulamaktadır. Kanada, Ottawa Sözleşmesi olarak da anılan “Anti-Personel Mayınların, Kullanımının, Depolanmasının, Üretimini ve Devredilmesinin Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme”nin 1997 yılında imzalanmasına öncülük etmiştir (Fukushima, 2004: 29-32). 2000 yılında Kanada Dışişleri ve Uluslararası Ticaret Departmanı tarafından yapılan tanıma göre; insan güvenliği, insan haklarına, güvenliğine ve hayatlarına karşı yıkıcı tehditlerden korunma anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Kanada’nın kavrama yaklaşımı insani güvenlik ekollerinden dar ekol (narrow school) perspektifindedir.

İnsan odaklı bir güvenlik politikası uygulamaya çalışan bir başka ülke de Japonya’dır. Japonya, insani güvenliği Kanada’dan farklı bir biçimde çevre, az gelişmişlik ve kalkınma konularına odaklanarak ele almaktadır. Japonya yönetimi, Birleşmiş Milletler’in 1994 yılında yayınlanan raporundaki gibi kapsamlı ve kapsayıcı insani güvenlik tanımını savunmaktadır (Edström, 2003, s.216).

Japonya, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde daimi bir koltuğa sahip olmak istemektedir. Bu bağlamda insani güvenlik konularında öncülük eden ve finansman sağlayan ülkelerin başında gelmektedir. Japonya, 1994 yılındaki Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Raporu’nda belirtilen iki hedeften biri olan ihtiyaçlardan kurtulma (freedom from wants) konularına daha çok odaklanmaktadır (Tadjbakhsh, 2005, s.20). Japonya, askeri operasyonlar yerine maddi katkılara odaklanan bir insani güvenlik uygulamasını tercih etmektedir. Bu tercihinin nedenlerinden biri Soğuk Savaş sırasında ABD ile imzaladığı Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Anlaşması’dır. Söz konusu anlaşmaya göre ABD Japonya’nın güvenliğinden sorumlu olmuş ve Japonya böylece ekonomik girişimlerine oldukça büyük kaynaklar ayırma imkânı yakalamıştır. Japonya’nın askeri operasyonlar yerine maddi katkılara odaklanan bir insani güvenlik uygulamasının altında yatan bir diğer neden ise ülkede İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişen pasifist normlar ve anayasal sınırlamalardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası, militarist ve revizyonist kimliğin yerine pasifist bir kimlik inşa edilmeye başlanmış ve uluslararası müdahaleleri engelleyen anayasal sınırlamalar konulmuştur (Tanaka, 1994, s.34).

1997 yılındaki Asya Ekonomik Krizi'yle birlikte dünya çapında çeşitli olumsuz durumlar ortaya çıkmış ve bu Japonya'nın ulusal güvenliğini yeniden kurgulaması gerektiği düşüncesini oluşturmuştur. Dönemin Başbakanı Keizo Obuchi, 12 Aralık 1998 tarihinde ortaya çıkan yeni tehditlere karşı tedbirler geliştirmenin gerekliliğini vurgulamıştır. Bu dönemde başlayan yeni bir güvenlik konseptinin belirlenmesi ve benimsenmesi, daha sonraki yıllarda Japon dış politikasının temel yönelimlerinden birisini oluşturacaktır. Japon dış politikasına yerleşen insani güvenlik gündemi, güvenlik konusunda farklı görüşlere sahip olan partilerce de benimsenmiştir. Japonya, insan odaklı güvenlik stratejilerini uygulamaya koyabilmek için kapsamlı bir eylem planı oluşturmuştur. Bu eylem planının içeriğini, yasaların izin verdiği ölçüde uluslararası askeri müdahalelere katılmak ve kalkınma meselesi başta olmak üzere insani güvenlik konusundaki tüm girişimlerde aktif olarak bulunmak ve bu konudaki projeler için maddi bir fon ayırmak oluşturmaktadır (Ovalı, 2006, s.27).

Japonya; az gelişmişlik, kalkınma, çevre sorunları ve salgın hastalıklarla mücadele gibi doğrudan şiddet içermeyen tehditlerle mücadele konusunda uluslararası girişimlerin öncülerinden biridir. Güney Doğu Asya'da yoksullukla mücadelede, Tacikistan'da tıp eğitiminin geliştirilmesinde, Çin'de AIDS'in yayılmasının önlenmesinde, Kazakistan'da nükleer denemelerin yaydığı radyasyondan etkilenen insanlara yönelik sağlık projelerinde ve buna benzer pek çok girişimde Japonya'nın öncülük ettiği görülmektedir (Edström, 2003, s.215). Bu bağlamda Japonya'nın insani güvenlik kavramına yaklaşımı geniş ekol (broad school) perspektifinde sınıflandırılabilir.

Kanada ve Japonya, dış politikalarının ana gündemi olarak insani merkeze alan güvenlik meselelerini benimsemiş ve bu noktada oluşturdukları kurumlar ve izledikleri politikalarla uluslararası imajlarını artırmışlardır. Bu politika gündemi bu iki ülkenin uluslararası alandaki yumuşak gücüne önemli katkılar sağlamaktadır.

Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak İnsani Güvenlik ve Türk Dış Politikasına Muhtemel Faydaları

Bir dış politika enstrümanı olarak insani güvenlik, orta güçteki ülkelerin uluslararası alanda kendilerini güçlü ve görünür kılmaları için önemli bir araçtır. Orta güçteki ülkelerin bu misyonu bir strateji olarak kullanarak yumuşak gücünü artırması tesadüfi değildir (Welti ve Nakanishi, 2013, s.9-10). Orta büyüklükte güç kavramı, etki ve kapasite açısından ne tam olarak büyük güç ne de tam olarak küçük devlet olarak sınıflandırılmayan ülkeleri nitelemek için kullanılan bir kavramdır (Tekin, 2020, s.56).

Bu çalışmada bölgesinde etkin, uluslararası alanda ise ekonomisi ve askeri kapasitesi açısından nispeten güçlü bir ülke olan Türkiye, orta büyüklükte güç olarak ele alınmaktadır. Ayrıca çalışmada dış politika analizlerinde yaygınlaşmakta olan rol teorisi benimsenmiştir. Sosyal inşacı yaklaşımla örtüşen rol teorisine göre, karar vericiler algıladıkları ve benimsedikleri rollere uygun olarak dış politikalarını biçimlendirirler. Bu benimsenen roller devletlerin dış politikasına bir kimlik kazandırmaktadır. Devletlerin üstlendiği bu rollere göre hareket etme eğilimi olduğundan daha tutarlı bir dış politika izleyeceği öngörülmekte ve böylece devletlerin sonraki adımlarının neler olacağı konusunda öngöründe bulunmak kolay hale gelmektedir (Gülmez ve Buhari Gülmez, 2020, s.34). Böylece Holsti'nin ulusal rol modelleri içerisinde Türkiye'nin özgürlük destekçisi, arabulucu ve örnek ülke rolünü benimsemesi ve bu yönde adımlar atması günümüzde çok kutupluluğa evirilen uluslararası sistemde en kesif rekabetin bulunduğu Ortadoğu'da Türkiye'nin izleyeceği en faydalı stratejilerden biridir.

Türkiye'nin insani güvenlik konusunu dış politikada bir görev ve sorumluluk olarak görmesi için tarihsel mirası, medeniyet tasavvuru ve coğrafi konumu gibi kaynakları mevcuttur. Türk Dış Politikası'nda insani güvenlik anlayışının bir misyon haline gelmesi hususunda; medeniyet tasavvuru içerisinde yer alan “yaratılanı severiz yaratandan ötürü”, “ne olursan ol gene gel”, “insanı yaşat ki devlet yaşasın” anlayışları ve Türk Dış Politikası'nın kurucu paradigması olan “yurtta barış

dünyada barış” perspektifi tarihi referanslar oluşturabilir ve bir dış politika enstrümanı olarak yumuşak güç kullanımına katkılar sunmaktadır. Ayrıca özellikle Ortadoğu’da yaşanan insani krizler başta olmak üzere Kuzey Afrika ve Orta Asya’da yaşanan krizlerden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmesi böyle bir misyonun gerekçelerinden biridir. Bu bölgelerde yaşanan krizlerin çoğunda insanların ilk göç ettikleri ülke Türkiye’dir. Türkiye’de 5.5 milyona yakın farklı ülkelerden gelen göçmen, mülteci, sığınmacı gibi farklı statülere sahip insan yaşamaktadır. Hülâsa Türkiye Cumhuriyeti, hem tarihsel referanslarını hem de coğrafi lokasyonunu insani güvenlik taraftarı bir ülke imajına sahip olmak için kaynak olarak kullanabilir.

Böyle bir misyonun benimsenmesi, bakanlık düzeyinde sınır aşan sorunlar bakanlığı kurulması ve insani güvenlik alanında akademik teşebbüslerin ve kurumların oluşturulması Türk Dış Politikası’na pek çok açıdan fayda sağlayabilir. Öncelikle böyle bir misyon Türkiye’nin uluslararası imajına katkılar sunabilir ve uluslararası alanda terörü destekleyen bir ülke algısının dağılmasını sağlayabilir. Bu Türkiye’nin diplomatik konularda elini güçlendirebilir ve uluslararası krizlerde arabulucu rolünü geliştirmesine katkılar sunabilir.

İnsani güvenlik konusunu bir dış politika enstrümanı olarak kullanmak, Türkiye’nin çevresinde yaşanan krizlere hazırlıksız yakalanmasını önleyebilir. Bu noktada oluşturulacak akademik kurumlar aracılığıyla hangi ülkelerde muhtemel krizlerin yaşanacağı önceden kestirilebilir ve dış politika elitleri için sorunlar çıkmadan pozisyon almayı kolaylaştırabilir. Böylece Türkiye’nin krizlerde önleyici diplomasi, koalisyon kurucu, arabulucu, köprü kurucu gibi roller üstlenmesi kolaylaşabilir. Bu roller Türkiye Cumhuriyeti’nin hem ulusal güvenliğine, hem ekonomisine, hem de uluslararası imajına katkılar sağlayabilir. Yani hem sorunların çözümüne yönelik girişimlerle barışa proaktif katkılar sunulurken dolaylı olarak Türkiye’nin üzerine kalacak sorunlardan kurtulmaya zemin hazırlayabilir.

İnsani güvenlik misyonu TİKA, Kızılay, Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumların nüfuz alanının artmasını sağlayabilir ve Türkiye, krizlerin

yaşandığı ülkelerle ilgili konularda fikirlerine ve faaliyetlerine itibar edilen ülkelerden biri haline gelebilir.

İnsani güvenlik misyonu, insani müdahale kartının kullanılmasında bir meşruiyet alanı açabilir. Bazı dönemlerde terörle mücadele etmek için sınır ötesi operasyonlara başvuran Türkiye, bu operasyonları insani müdahale başlığı altında yürütebilir. Böylece uluslararası alandan getirilen eleştirilere bir set oluşturabilir.

Türkiye'nin insani güvenlik gündemini bir dış politika enstrümanı olarak kullanabilmesi için tarihi ve coğrafi kaynaklarını kullanması yeterli değildir. Ayrıca iç politikada demokrasi ve hukukun üstünlüğünü etkin kılıp dış politikada diplomasiye öncelik vermesi gerekmektedir. Yani uluslararası alanda insani güvenlik taraftarı bir ülke imajını sadece söylemlerle elde etmek mümkün değildir. Kurumların bağımsızlığı ve şeffaflığı, hukukun üstünlüğü, insan hakları ihlallerinden kaçınan bir devlet yönetimi ile pasifist ve insani güvenlik taraftarı bir ülke profili oluşturulabilir. Son olarak bu çabaların uluslararası alanda etkin bir şekilde pazarlaması gerekmektedir. Çünkü sorunlarda üstlenilen roller önemli olduğu kadar bu rollerde üstlenilen sorumluluğun uluslararası topluma duyurulması da önemlidir. Böylece Türkiye potansiyel yumuşak güç kaynaklarını, yumuşak güce dönüştürecektir.

Sonuç

Günümüzde uluslararası ilişkiler yalnızca askeri güç ve kapasiteye indirgenemez. Devletler de dış politikalarını yalnızca realist bir perspektifle şekillendiremez. Karşılıklı bağımlılık ilişkisinin böylesine arttığı bir süreçte devletlerarası ilişkileri şekillendiren pek çok faktör bulunmaktadır. Devletler, çıkarlarını gerçekleştirebilmek için askeri gücü ihtiva eden sert gücün yanı sıra kültüründen, siyasi ideallerinden ve politikalarının cazibesinden ortaya çıkan yumuşak gücün de çok önemli bir faktör olduğunu anlamıştır. Dolayısıyla başarılı bir dış politika, sert güç ile yumuşak gücün bir arada kullanıldığı akıllı güç ile gerçekleşebilir.

Türkiye Cumhuriyeti, bütün dış politika geleneklerini ve ilkelerini bir kenara bırakarak küresel ve bölgesel gündemlere göre yalnızca sert

güç politikasına yoğunlaşmamalıdır. Bu bağlamda Türk Dış Politikası'na, günümüz uluslararası ilişkilerinde başarı getirecek bir vizyona ihtiyaç duyulmaktadır. Bu vizyonun temel niteliği defansif realizm ile idealizmi bir arada kullanabilmektir. Bu noktada Türkiye'nin diğer devletler ve uluslar nezdinde değer gören bir misyona sahip olması elzemdir. Bu misyon hem tarihi referansları itibariyle hem de Türkiye'nin yer aldığı coğrafyanın ona yüklediği tehditler nedeniyle insani diplomasi ve insani güvenlik olabilir.

Bir ülke dış politika stratejileri ve ilkeleriyle sahip olduğu gücünü doğru orantılı bir şekilde kullandığında başarılı sonuçlar üretebilir. Türkiye, bölgesinde önemli bir güç olmasının yanı sıra uluslararası alanda ise orta güç kategorisinde bir ülkedir. Bu bağlamda Türkiye mevcut kapasitesini aşan politikaların peşinden gitmesi halinde ulusal güvenliğini korumak isterken daha çok tehdit eden durumlar içinde bırakabilir.

Türkiye uluslararası imajına ve itibarına zarar verecek politikalar içinde boğulmamalıdır. Ulusal güvenliğini önceleyen politikaların yanında statik kaynaklarını yumuşak güce dönüştürmesi gerekir. Türkiye'nin yumuşak gücünü oluşturabileceği alan ne Ortadoğu'ya hami olmaktır ne de liberal demokrasilerden uzak ve otoriter ülkelerin yanında konumlanmaktır. Türkiye'nin ulusal güvenliğine en çok katkı sağlayacak alan insani güvenlik taraftarı bir ülke imajına sahip olmaktır.

KAYNAKÇA

- Acharya, A., (2021). İnsan Güvenliği. J. Baylis, S. Smith, P. Owens (Ed.), Küreselleşen Dünya Siyaseti: Uluslararası İlişkilere Giriş içinde (699-720). İstanbul: Küre Yayınları.
- Alkire, S. (2003). A Conceptual Framework for Human Security, Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity. University of Oxford, 1-52.
- Bakan, Z. A. (2007). Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye'nin Güvenlik Algılamaları. 21. Yüzyıl Dergisi, 1:3, 35-50.
- Birdişi, F. (2016). Dış Politikada Yöntem ve Türk Dış Politikası. Kahramanmaraş: Sakınmaz Ofset.
- Booth, K. (2003). Güvenlik ve Özgürleş(tir)me. (Çev. Çiğdem Şahin), Avrasya Dosyası, 9:2, 51-71.
- Buzan, B. ve Hansen, L. (2009). The Evolution of International Security Studies. New York: Cambridge University Press.
- Buzan, B., Wæver, O. ve Wilde, J. D. (1998). Security: A New Framework for Analysis. Boulder City: Lynne Rienner Publishers.
- Critchlow, J. (2003). The Power of Public Diplomacy. New Falder, 86:5, 12-15.
- Çolakoğlu, S. (2017). Diplomasi. Ş. Kardaş ve A. Balcı (Ed.), Uluslararası İlişkilere Giriş içinde (s. 379-387). İstanbul: Küre Yayınları.
- Delvoie, L. (2001). Curious Ambiguities: Canada's International Security Policy. Options Politiques, 22:1, 36-42.
- Edström, B. (2003). Japan's Foreign Policy and Human Security. Japan Forum, 15:2, 209-225.
- Fukushima, A. (2004). Human Security: Comparing Japanese and Canadian Governmental Thinking and Practice. Canadian Consortium on Human Security Visiting Fellow Paper.
- Gülmez, S. B. ve Buhari Gülmez, D. (2020). Dış Politika Analizi: Teorik Yaklaşımlar. B.B. Coşkun ve İ. Rüma (Ed.), Dış Politika Analizi:

- Konu, Kuram, Yöntem içinde (13-40). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hataley, T. S. ve Nossal, K. R. (2004). The Limits of the Human Security Agenda: The Case of Canada's Response to the Timor Crisis. *Global Change Peace and Security*, 16:1, 5-17.
- Kadercan, B., (2017). Güç. Ş. Kardaş ve A. Balcı (Ed.), *Uluslararası İlişkilere Giriş içinde* (s. 323-336). İstanbul: Küre Yayınları.
- Karabulut, B. (2015). Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek, 2. Baskı. Ankara: Barış Kitabevi.
- Karaman, A. (2005). *Vizyon Yönetimi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Krause, K. ve Williams, M. C. (1996). Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods. *Mershon International Studies*, 40:2, 229-254.
- Marchesin, P. (2003). Yeni Tehditler Karşısında Avrupa. (Çev: B. Dedeoğlu). B. Dedeoğlu (Ed.). *Dünden Bugüne Avrupa Birliği içinde* (421-438), İstanbul: Boyut Yayınları.
- Ovalı, A. Ş. (2006). Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3:10, ss. 3-52.
- Potter, E. (2002). Canada and the New Public Diplomacy. Discussion Papers in Diplomacy, https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Clingendael_20020700_cli_paper_dip_issue81.pdf (Erişim Tarihi: 06.04.2019).
- Riordan, S. (2003). *The New Diplomacy*. Cambridge: Polity Press.
- Rugh, W. A. (2004). *Engaging the Arab and Islamic Worlds Through Public Diplomacy*. The Public Diplomacy Council.
- Small, M. (2001). *Peacebuilding in Postconflict Societies*. R. McRae ve D. Hubert (Editörler). *Human Security and the New Diplomacy içinde* (75-87), Montreal: McGill-Queen's University Press.

- Sönmezoğlu, F. ve Bayır, Ö. E. (2014). Dış Politika Analizinde Temel Öğeler. Sönmezoğlu, F. ve Bayır, Ö. E. (Ed.), Dış Politika Karşılaştırmalı Bir Bakış içinde (5-44). İstanbul: Der Yayınları.
- Tadjbakhsh, S. (2005). Human Security: Concepts and Implications With an Application to Post-Intervention Challenges in Afghanistan. Centre d'études et de recherches internationales Sciences Po, 1-77s.
- Tanaka, A. (1994). Japan's Security Policy in the 1990's. Y. Funabushi (Editör). Japan International Agenda içinde (28-57), New York: New York University Press.
- Tekin, F. (2020). Küresel Yönetişimde Devletlerin Rolü: Japonya Örneği, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi, 2:1, 50-69 .
- Thukidides. (2010). Peloponnesos Savaşları. (Çev.: F. Akderin). İstanbul: Belge Yayınları.
- Tigerstrom, B. (2007). Human Security and International Law: Prospect and Problems. Portland (USA): Hart Publishing.
- Tuch, H. N. (1990). Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas. New York: St. Martin's Press.
- Welti, E.M. ve Nakanishi, H. (2013). Human Security in Non-Conflict States: A Case of Afghan Unaccompanied Children in the UK. 同志社グローバル・スタディーズ, 4, 3-27.

